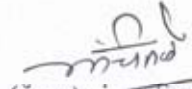


पुणे विद्यापीठ



परिपत्रक क्र. २२०/२०१२

या परिपत्रकाद्वारे सर्व संबंधितांना कळविण्यात येते की, माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या प्रभावी अंमलबजावणीकरिता मा. अपर मुख्य सचिव (र. व का.), महाराष्ट्र शासन सामान्य प्रशासन विभाग, मुंबई यांचे पत्र क्रमांक - संकीर्ण २०१२/७०८/प्र.क्र.३५३/६, दिनांक २२/०८/२०१२ अन्वये करण्यात आलेल्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करणेकरिता अधिपत्याखालील सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणे/जन माहिती अधिकारी/अपिलीय प्राधिकारी यांच्या निदर्शनास आणण्याबाबत मा. अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचेकडून पत्र क्रमांक - माअअ२०१२/प्र.क्र.६९-२०१२/आस्था-२, दिनांक १४/०९/२०१२ रोजीच्या पत्रान्वये सूचित करण्यात आले आहे. सदरहू पत्र व सूचना यासोबत जोडण्यात आलेल्या आहेत. सदर सूचना विचारात घेऊन सदरबाबत आपल्या स्तरावर योग्य ती कार्यवाही करण्यात यावी.


(डॉ. (कें.प.) चं. म. चितळे)
प्रभारी कुलसचिव

गणेशखिंड, पुणे - ४११ ००७
जा.क्र. - मा.अ./१००९
दिनांक - २९/१०/२०१२

प्रत माहिती व पुढील योग्य त्या कार्यवाहीसाठी :-

- १) सर्व विभागप्रमुख, शैक्षणिक विभाग, पुणे विद्यापीठ, पुणे - ४११ ००७
- २) सर्व शाखाप्रमुख, प्रशासकीय शाखा, पुणे विद्यापीठ, पुणे - ४११ ००७
- ३) सर्व प्राचार्य/संचालक, पुणे विद्यापीठ संलग्नित सर्व महाविद्यालये/मान्यताप्राप्त संस्था

RECEIVED ON 08/10/2012 AT 10:30 AM

महाराष्ट्र शासन

circle



क्रमांक : माअअ २०१२/प्र.क्र.६९-२०१२/आस्था-२
उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक : १४.९.२०१२
माहिती अधिकारी कार्यालय
आवक क्रमांक - मा. अ./१९६०
दिनांक - ०८/१०/२०१२

प्रति,

सर्व सहसचिव / उपसचिव,
आयुक्त (व्यवसायप्रशिक्षण), संचालक (उच्चशिक्षण / तंत्रशिक्षण / व्यवसायशिक्षण / कला / ग्रंथालय),
कुलसचिव (सर्व अकृषीक विद्यापीठे),
उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग,
महाराष्ट्र शासन.

मा. कुलसचिव कार्यालय
पुणे विद्यापीठ, पुणे-९.
आवक क्र. - आ/ २३५२
दिनांक - ०५/१०/१२
जावक दिनांक - ०८/१०/१२
विभाग - RRO

विषय : माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ च्या अंमलबजावणीबाबत...

%

सोबत, उपरोक्त विषयाबाबतचे अपर मुख्य सचिव (खका), सामान्य प्रशासन विभाग यांचे पत्र क्रमांक संकीर्ण २०१२/७०८/ प्र.क्र.३५३/६, दिनांक २२.८.२०१२ (सहपत्रासह) जोडले आहे.

सदरचे पत्र स्वयंस्पष्ट असून, माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या प्रभावी अंमलबजावणीकरिता सोबतच्या सहपत्रात दिलेल्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे. सदर सर्व सूचना आपल्या अधिपत्याखालील सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणे / जन माहिती अधिकारी / अपिलीय अधिकारी यांच्या निदर्शनास आणण्यात याव्यात, तसेच त्यांच्या अंमलबजावणीबाबत वेळोवेळी आढावा घेण्यात यावा.

(बा. म. राजत)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

जमभारती अधिकारी

५१. ८१.

८/१०

महाराष्ट्र शासन

क्रमांक - संकीर्ण २०१२/७०८/प्रक्र ३५३/६

सामान्य प्रशासन विभाग,
१९ वा मजला, नवीन प्रशासन भवन,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालयासमोर, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक:- २२ ऑगस्ट, २०१२.

३५३/६-२
३१९/१२
१५०२
६१९/२०१२

प्रति,
अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव,
सर्व मंत्रालयीन विभाग,
मंत्रालय, मुंबई-३२.

विषय - माहितीचा अधिकार अधिनियम २००५ च्या अंमलबजावणीबाबत

संदर्भ - राज्य मुख्य माहिती आयुक्त यांचे दि.१८/६/२०१२ चे पत्र.

२१९६
१५

२१५५
२०९/१२

महोदय,
मा.मुख्य माहिती आयुक्त यांच्या उपरोक्त नमूद केलेल्या विषयावरील संदर्भाधीन पत्राची प्रत सोबत जोडली आहे.

२१५०
२०९/१२
२१५०
२०९/१२

माहितीचा अधिकार कायदा अस्तित्वात येऊन ७ वर्षे झाली असली तरी देखील या कायद्याच्या अंमलबजावणीबाबत आयोगास अपेक्षित असलेली, शासन स्तरावरील खाली नमूद करण्यात आलेली कामे प्रलंबित असल्याचे आयोगाने नमूद केले आहे.

१. समुचित शासन- राज्य शासन स्तरावरील प्रलंबित कामे

१. शासनाचे माहिती अधिकाराचे सर्वसमावेशक संकेत स्थळ (RTI Portal) विकसित करणे.

२. कलम (२६) प्रमाणे समुचित शासनाने दुर्बल घटकांतील व्यक्तींच्या जागरूकतेसाठी आवश्यक ते माहिती अधिकार जनजागृतीचे प्रशिक्षण, शिक्षण, प्रचार, प्रसार कार्यक्रम व उपक्रम तयार करणे व राबविणे.

३. सर्व विभागांच्या कामकाजांच्या स्थानिक भाषेतील मार्गदर्शिका तयार करणे.

४. महाराष्ट्र सार्वजनिक अभिलेख अधिनियम २००५ च्या तरतूदीची काटेकोर अंमलबजावणी करणे.

for reservation

X ५. सर्व मंत्रालयीन विभागांना त्यांना दुय्यम असणा-या राज्यातील सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांची व त्यांचे जन माहिती अधिकारी व अपिलीय अधिकारी यांची सूची तयार करणे, व ती राज्याच्या संकेतस्थळावर जनतेला उपलब्ध करून देणे.

X ६. जन माहिती अधिकारी व शासकीय विभागाची सार्वजनिक प्राधिकरणे यांना माहिती अर्जाचे शुल्क व माहिती शुल्क भरून घेतल्यानंतर लेखाशिर्षावर भरावे लागते मात्र ते माहिती देण्यासाठी लागणा-या खर्चासाठी काढता येत नाही याबाबतच्या अडचणी सोडविणे.

७. जिल्हास्तरावर जिल्हाधिकारी यांची समन्वय अधिकारी (Nodal Officer) म्हणून नियुक्ती करावी व त्यांनी त्यांच्या जिल्ह्यात सर्व सार्वजनिक प्राधिकरण प्रमुखांची बैठक घेऊन अधिनियमाच्या कलम ४(१) (अ) व (ब) च्या तरतूदीची अंमलबजावणी कामाचा आढावा घेणे . याच पध्दतीने महापालिका आयुक्तांना देखील सूचना देण्यात याव्यात.

२. सार्वजनिक प्राधिकरण स्तरावरील प्रलंबित कामे

✓ १. अधिनियमातील कलम ४(१)(अ) मध्ये नमूद केल्यानुसार कार्यवाही करून कार्यालयीन कागदपत्र तालिकाबध्द व सूचिबध्द करणे. *presentation*

✓ २. अधिनियमातील कलम ४(१)(ब) नुसार कार्यवाही करून विविध प्रकारच्या १७ बाबीवरील माहिती प्रसिध्द करणे.

X ३. राज्य शासनाच्या ज्या अधिनियम, नियम, सूचना इत्यादी मधील तरतूदी केंद्रशासनाच्या अधिनियमातील तरतूदीशी विसंगत आहेत त्या नियम, अधिनियम, सूचनांमध्ये सुधारणा करणे.

४. सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या कार्यालयात नागरिकांना दिसतील अशा पध्दतीने दर्शनी भागावर कलम ४(१) (ब) प्रमाणे प्रसिध्द केलेली १ ते १७ बाबीवरील माहिती कोठे उपलब्ध आहे ते तसेच जन माहिती अधिकारी व अपिलीय अधिकारी यांच्या नावांचे फलक लावणे.

5. सर्वत्र कार्यालयीन स्टेशनरीवर केंद्रशासनाने प्रसारित केलेला RTI Logo चा वापर करणे ज्यामुळे या कायद्याच्या जागृतीला मदत होऊ शकते. *Implementation*

आयोगाच्या संदर्भाधिन पत्र व त्यासोबतच्या सहपत्रांची प्रत आवश्यक कार्यवाहीसाठी सोबत पाठविण्यात येत आहे. या पत्रातील सूचनांचे आपल्या अधिपत्याखालील सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांकडून काटेकोरपणे पालन होईल याबाबत तात्काळ आवश्यक उपाययोजना कराव्यात. तसेच,
S.O. - Letter.lwn214D:\sushama

माहितीचा अधिकार अधिनियम , २००५ च्या प्रभावी अंमलबजावणी संदर्भात शासनाने वेळोवेळी दिलेल्या सूचना तसेच आयोगाने सोबत जोडलेल्या पत्रान्वये दिलेल्या सूचनानुसार अनुपालनाचा नियमित आढावा घ्यावा अशी आपणास विनंती आहे.

सोबत-वरीलप्रमाणे

आपला, विश्वासू
पी.एस.मीना

(डॉ.पी.एस.मीना)
अपर मुख्य सचिव (र. व का.)

रत्नाकर गायकवाड
मुख्य माहिती आयुक्त



6006
9/16

संज्ञासूची विभाग
राज्य शाखा
दिनांक 7 - JUL 2012
दिनांक :- 18/06/2012

विषय :- माहिती अधिकार अधिनियम 2005 च्या अंमलबजावणीकरिता....

प्रिय

माहिती अधिकार अधिनियम 2005 मधील तरतुदीचा राज्यामधील विविध सार्वजनिक प्राधिकरणाकडून केल्या जाणाऱ्या अंमलबजावणीबाबत आढावा घेतला असता खालील बाबतीत गेल्या 7 वर्षांत कायद्याला आवश्यक असणारे परिणामकारक व प्रभावी अंमलबजावणीचे काम झालेले नाही, असे निदर्शनास आले आहे. समुचित शासन म्हणून शासन स्तरावर म्हणजे मंत्रालयातील विविध प्रशासकीय विभागांच्या स्तरावर काही कामे प्रलंबित आहेत तर सार्वजनिक प्राधिकरण असणाऱ्या प्रत्येक मंत्रालयातून प्रशासकीय विभागास दुय्यम असणाऱ्या बहुतांशी सार्वजनिक प्राधिकरणाकडे काही कामे प्रलंबित आहेत. ती यापुढे लमूद केलेली आहेत.

माहितीचा अधिकार अधिनियमातील कलम १९ (८) अन्वये मी आपणांस विनंती करतो की, तातडीने सर्व सचिवांची आपले स्तरावर बैठक घेऊन माहिती अधिकार अधिनियम 2005 च्या प्रभावी अंमलबजावणीबाबत प्रलंबित असणारे सर्व कामे तातडीने पूर्ण करण्यासाठी एक कालबद्ध कृती कार्यक्रम तयार करावा व त्याच्या अंमलबजावणीच्या सनियंत्रणाची व्यवस्था आपले स्तरावर करावी.

1. समुचित शासन - राज्य शासन स्तरावरील प्रलंबित कामे

- शासनाचे माहिती अधिकाराचे सर्वसमावेपक संकेत स्थळ (RTI Portal) विकसित करणे.
- कलम 26 प्रमाणे समुचित शासनाने दुर्बल घटकांतील व्यक्तींच्या जागृतेसाठी आवश्यक ते माहिती अधिकार जनजागृतीचे प्रशिक्षण, शिक्षण, प्रचार, प्रसार कार्यक्रम व उपक्रम तयार करणे व राबविणे.
- सर्व विभागांच्या कासकाजांच्या स्थानिक भाषेतील मार्गदर्शिका तयार करणे.
- महाराष्ट्र सार्वजनिक अभिलेख अधिनियम 2005 च्या तरतुदीची काटेकोर अंमलबजावणी करणे.

JSS/DS
GAY
15/6/12

राज्य शाखा

13th Floor, New Administrative Building, Opposite Mantralaya, Madam Cama Road, Mumbai 400 032.

Phone: 022-2285 60 78 Fax: 022-2204 93 90

E-mail: rajyashiksha@nic.gov.in

9/18/12

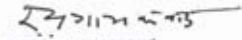
- सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांनी त्यांना दुय्यम असणाऱ्या राज्यातील सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांची व त्यांचे जनमाहिती अधिकारी व अपिलीय अधिकारी यांची सूची तयार करणे, व ती राज्याच्या संकेतस्थळावर जनतेला उपलब्ध करून देणे.
- जन माहिती अधिकारी व शासकीय विभागाची सार्वजनिक प्राधिकरणे यांना माहिती अर्जाचे शुल्क व माहिती शुल्क भरून घेतल्यानंतर लेखाशिर्षावर भरावे लागते मात्र ते माहिती देण्यासाठी लागणाऱ्या खर्चासाठी काढता येत नाही याबाबतच्या अडचणी सोडविणे.
- जिल्हास्तरावर जिल्हाधिकारी यांची समन्वय अधिकारी (Nodal Officer) म्हणून नियुक्ती करावी व त्यांनी त्यांच्या जिल्ह्यात सर्व सार्वजनिक प्राधिकरण प्रमुखांची बैठक घेउन अधिनियमाच्या कलम 4(1)(अ) व (ब) च्या तरतुदींची अंमलबजावणी कामाचा आढावा घेणे. याच पध्दतीने महापालिका आयुक्तांना देखील सूचना देण्यात याव्यात.

2. सार्वजनिक प्राधिकरण स्तरावरील प्रलंबित कामे

- अधिनियमातील कलम 4(1)(अ) मध्ये नमूद केल्यानुसार कार्यवाही करून कार्यालयीन कागदपत्र तालिकाबद्ध व सूचिबद्ध करणे.
- अधिनियमातील कलम 4(1)(ब) नुसार कार्यवाही करून विविध प्रकारच्या 17 बाबींवरील माहिती प्रसिद्ध करणे.
- राज्य शासनाच्या ज्या अधिनियम, नियम, सूचना इत्यादी मधील तरतुदी केंद्रशासनाच्या अधिनियमातील तरतुदींशी विसंगत आहेत त्या नियम, अधिनियम, सूचनांमध्ये सुधारणा करणे.
- सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या कार्यालयात नागरिकांना दिसतील अशा पध्दतीने दर्शनी भागावर कलम 4(1) (ब) प्रमाणे प्रसिद्ध केलेली 1 ते 17 बाबींवरील माहिती कोठे उपलब्ध आहे ते तसेच जन माहिती अधिकारी व अपिलीय अधिकारी यांच्या नावाचे फलक लावणे.
- सर्वत्र कार्यालयीन स्टेशनरीवर केंद्रशासनाने प्रसारित केलेला RTI Logo चा वापर करणे ज्यामुळे या कायद्याच्या जागृतीला मदत होउ शकते.

या कायद्याच्या अंमलबजावणीबाबत आढळून येणा-या उणिवा व शासन स्तरावरून आवश्यक असणा-या उपाययोजनांबाबतची माहिती सोबतच्या परिशिष्टात जोडली आहे. या बाबतच्या सुचना शासनाने यापुर्वी वेळोवेळी काढलेल्या परिपत्रकात देण्यात आलेल्या आहेत. तथापी अंमलबजावणी प्रक्रियेत फारसी सुधारणा झाली नाही. आपणास विनंती करणेत येते की या बाबतीत आपल्या स्तरावर दरमहा सभा घेवून तातडीने उपाययोजना करण्यात याव्यात व कालबद्ध कृतीकार्यक्रम हाती घेऊन अंमलबजावणी प्रक्रियेचे संनियंत्रण करावे व आपण करीत असलेल्या कारवाईबाबत आयोगास अवगत करावे.

आपला


(रत्नाकर गायकवाड)

प्रति

श्री जयंतकुमार बांठीया
मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन,
मंत्रालय, मुंबई.

प्रत -

प्रधान सचिव (सेवा)
सामान्य प्रशासन विभाग,
मंत्रालय, मुंबई - 32

माहिती अधिकार अधिनियमाच्या अंमलबजावणीमध्ये सर्वसाधारणपणे आढळून येणाऱ्या उणिवा

जन माहिती अधिकारी

- जन माहिती अधिकाऱ्यांचे पदनिर्देशनाचे फलक बहुतेक कार्यालयामध्ये लावण्यात आले नाहीत.
- जन माहिती अधिकाऱ्या कडून अर्जदाराकडून अर्ज घेण्यास टाळाटाळ केली जाते.
- माहिती अधिकारी व सहायक माहिती अधिकारी हे कायदयाने घालून दिलेली कर्तव्ये व भूमिका बजावण्यामध्ये जाणीव पूर्वक टाळत आहेत असे चित्र निदर्शनास आले आहे.
- कार्यालयातील इतर कर्मचारी माहिती देण्याची जबाबदारी फक्त माहिती अधिकाऱ्याचीच आहे आपली नाही अशा गैरसजुतीमध्ये आहेत. त्यामुळे कायदयाचे गांभीर्य त्यांच्यामध्ये दिसून येत नाही.
- बहुतांशी अर्जाबाबत तीस दिवसात उत्तर दिले जात नाही.
- अर्जदारास माहिती देण्यासाठी मुदत वाढ मागीतली जाते.
- बहुतांश नागरिकांना कायदयाची पूर्ण जाण नाही त्यामुळे नागरिकांना नेमके काय मागायचे आणि कसे मागायचे याचे आज्ञान असल्यामुळे नागरिक प्रश्नार्थक स्वरूपाची माहिती मागतात. अशा प्रश्नार्थक स्वरूपात विचारलेल्या माहितीला जन माहिती अधिकाऱ्याकडून योग्य प्रतिसाद म्हणजे नागरिकांना विचारलेल्या

प्रश्नांची माहिती ज्या अभिलेखात आहेत अशी अभिलेख पुरवीले जात नाहीत. त्यामुळे अपिलांची सख्या वाढत आहे.

- सहज देता येण्यासारखी माहितीही विहित मुदतीत दिली जात नाही.
- शुल्काबाबतचे पत्र महिना संपताना पाठवले जाते. अनेकदा शुल्काचा नेमका तपशील दिला जात नाही.
- बहुतेक वेळा माहिती पूर्ण दिली जात नाही.
- माहिती नाकारताना पत्र दिले जाते, त्या ऐवजी सवीस्तर निर्णय कळविणारा आदेश देणे आवश्यक आहे. व त्यामध्ये, अधिनियमातील तरतुदीमध्ये नमूद केल्यानुसार, पुढील अपील कोणाकडे करावयाचे याची, तसेच अपील करण्याची मुदत / कालावधी या विषयीची माहिती नमूद करणे आवश्यक असते ते केले जात नाही.
- संबंधित विभागांकडून माहिती घेण्यास अर्जदाराला सांगितले जाते. असे न करता पाच दिवसांत अर्ज संबंधित विभागाकडे पाठविला पाहिजे किंवा माहिती मिळवून दिली पाहिजे, असे कायद्यात बंधन आहे. त्यानुसार कृती होत नाही.

प्रथम अपिलीय प्राधिकारी

१. प्रथम अपिलाची सुनावणी ही विहित मुदतीत केली जात नाही.
२. प्रथम अपिलाच्या सुनावणीबाबतची सूचना नागरिकांना वेळेत कळवली जात नाही.
३. प्रथम अपिलीय प्राधिकारी नागरिकांना दिलेल्या वेळी व तारखेस अपिलांची सुनावणी घेत नाहीत.

४. प्रथम अपिलीय प्राधिकारी अपीलाची सूनावणी योग्य पध्दतीने घेत नसल्याले नागरिकाचे प्रथम अपिलामध्ये समाधान होत नाही. त्यामुळे द्वितीय अपिलांची संख्या वाढत आहे.
५. प्रथम अपिलीय प्राधिकारी महिल्या अपिलामध्ये आपल्या कर्मचाऱ्यांच्या चुकांकडे दुर्लक्ष करून फक्त माहिती देण्याबाबत आदेश पारित करतात पण या आदेशामध्ये संबंधीत प्रकरणाची वस्तुस्थितीचा उहापोह केला जात नाही व सुस्पष्ट आदेश करत नाहीत. त्यामुळे नागरिकांची संभ्रम अवस्था होते.
६. अपिलीय प्राधिकारी माहिती नाकारताना पत्राच्या स्वरूपात उत्तर देतात त्या ऐवजी निम्न न्यायिक अधिकारी असलेल्या अपिलीय प्राधिकाऱ्यांनी बोलके आदेश (Speaking orders) लिहीणे आवश्यक आहे. तसेच अशा आदेशात माहिती नाकारायची असल्यास त्याबाबतची सविस्तर कारणमीमांसा लिहीणे आवश्यक असते. तसे होताना दिसत नाही.
७. प्रथम अपिलीय प्राधिकाऱ्यांच्या आदेशाची सुध्दा अंमलबजावणी होत नसल्याचे निदर्शनास आले आहे.
८. माहिती विशिष्ट दिवसात द्यावी, असा आदेश अनेकदा असतो, पण मुळात विलंब झाला असल्यास त्याची कारणे व जबाबदार कोण याचा स्पष्ट उल्लेख आवश्यक असूनही केला जात नाही.

सार्वजनिक प्राधिकरण

१. अनेक सार्वजनिक प्राधिकरणांनी माहिती अधिकारी अत्यंत कनिष्ठ स्तरातील कर्मचाऱ्यांना नेमले आहेत.
२. बऱ्याच सार्वजनिक प्राधिकरणामध्ये अभिलेख ठेवण्याचा कालावधी निश्चीत करण्यात आला नाही, अभिलेख कक्ष उभारलेले नाहीत. तसेच कोणा एकाकडे अभिलेख व्यवस्थापनाचे काम सोपविलेले नाही. त्यामुळे मागीतलेली माहिती शोधने आवघड होत आहे.
३. माहिती अधिकारविषयक कार्यवाहीत एकाच सार्वजनिक प्राधिकरणातील विविध विभागांमध्ये सुसूत्रता नाही.

राज्यातील सर्वच सार्वजनिक प्राधिकरणांमध्ये याच धर्तीवर माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ ची योग्य प्रकारे, लोकाभिमुख व कार्यक्षमतेने अंमलबजावणी होणे अपेक्षित आहे.

माहिती अधिकार अधिनियम २००५ च्या परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी
महत्त्वाच्या सूचना

जन माहिती अधिकारी व सहायक जन माहिती अधिकारी यांच्यासाठी सूचना

१. सर्व जन माहिती अधिकारी व सहायक जन माहिती अधिकारी यांनी कायदयाने घालून दिलेल्या सर्व जबाबदाऱ्या काटेकोर पणे पाळणे आवश्यक आहे.
२. माहिती देण्याच्या कालमर्यादेचे पालन काटेकोर पणे केले जावे.
३. माहिती देण्याचे काम माहिती अधिकाऱ्याचे आहे त्यामुळे माहिती माहिती अधिकाऱ्यांनीच द्यावी. सहायक माहिती अधिकाऱ्या मार्फत माहिती देण्यात येवू नये.
४. माहिती अधिकारातील अर्जांसाठी स्वतंत्र नोंद वही ठेवण्यात यावी.
५. अन्य सार्वजनिक प्राधिकरणांची माहिती मागितली असल्यास केवळ एकाच सार्वजनिक प्राधिकरणाकडे संपूर्ण अर्ज अथवा त्याचा भाग हस्तांतरीत करावा व तसे नागरिकासही कळविण्यात यावे.
६. माहितीचे शुल्क कळविताना अर्जातील मददेनिहाय शुल्क कळविण्यात यावे. मोघम शुल्काची रक्कम कळविण्यात येवू नये.
७. माहितीच्या अधिकाराखाली येणाऱ्या अर्जांबाबत संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या विविध विभागांमध्ये सुसूत्रीकरणाची व्यवस्था असावी. वरिष्ठ दर्जाच्या अधिकाऱ्यांनी / विभाग प्रमुखांनी त्याचे प्रमुख म्हणून काम पहावे.
८. विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुखांनी त्यांच्या अधिनस्त असलेल्या सर्व कर्मचाऱ्यांना या कायदयाचे प्रशिक्षण द्यावे.
९. येणारे अर्ज, त्यांना दिली जाणारे उत्तरे, प्रथम अपील व त्यावरील निर्णय या सान्यांची स्वतंत्र नोंदवही असावी. आलेल्या अर्जांवरील उत्तराची अंतिम मुदत, तसेच केलेली कार्यवाही याची त्यात संबंधित कर्मचाऱ्याच्या / अधिकाऱ्याच्या नाव व स्वाक्षरीसह स्पष्ट नोंद असावी.
१०. माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मध्ये येणाऱ्या अर्जांला उत्तर देण्यासाठी तीस दिवसांची मुदत असली, तरी दहा दिवसात उत्तर तयार व्हावे. ती केवळ जन माहिती अधिकारी यांची जबाबदारी न मानता माहिती प्रत्यक्ष ज्यांच्या अखत्यारीत असते त्यांनीही त्यावर अंतर्गत नोंदीसाठी स्वाक्षऱ्या कराव्यात. अशा प्रकारे तयार

झालेली माहिती विभाग प्रमुखांनी / वरिष्ठ अधिकाऱ्यांनी तपासून घ्यावी व तीन आठवड्यांच्या आत ही सर्व प्रक्रिया पूर्ण करून अर्जदाराला ती जन माहिती अधिकाऱ्यांच्या स्वाक्षरीने दिली जावी अथवा माहिती देय नसल्यास तसे अर्जदाराला त्वरित कळविले जावे. अनेक प्रकरणांमध्ये दिलेल्या माहितीबाबत अपुरेपणा, संदिग्धता, अधिकाऱ्यांमधील दुमत अशा अडचणी येत असल्यामुळे अशी पध्दती उपयुक्त ठरेल.

प्रथम अपिलीय प्राधिकारी यांच्यासाठी सुचना

१. प्रथम अपीले विहित मुदतीत निकाली काढण्यात यावीत
२. अपीलाच्या सुनावणीची नोटीस नागरिकांना सुनावविण्याच्या तारखेच्या किमान १५ दिवस अगोदर देण्यात यावी.
३. नागरिकास दिलेल्या तारखेस व वेळेत सुनावणी घेण्यात यावी. सुनावणी रद्द करावयाची झाल्यास त्यासंबंधी संबंधीत नागरिकास कळविण्यात यावे.
४. अपीलाची सुनावणी झाल्याबरोबर तात्काळ नागरिकास सुस्पष्ट आदेशाची प्रत देण्यात यावी.
५. अपील आदेशामध्ये दोन्ही बाजूची वस्तुस्थिती स्पष्ट करण्यात यावी. जेणेकरून द्वितीय आपलामध्ये सुनिवावणी झाल्यास आयोगागडून योग्य आदेश पारित होण्यास मदत होईल.
६. अपिलीय प्राधिकारी यांच्या आदेशाची अंमलबजावणी झाल्याचे अनेकदा दिसून येत नाही. ती करवून घेणे ही संबंधित अपिलीय प्राधिकार्यांची जबाबदारी आहे. विषय वरिष्ठांशी संबंधित असल्यास त्यांना त्याबाबत लेखी कल्पना दिली पाहिजे. त्यानुसार त्याबाबतच्या कार्यवाहीची जबाबदारी संबंधित वरिष्ठांची राहिल.

सार्वजनिक प्राधिकरण यांच्यासाठी सूचना

१. कार्यालयातील सर्व प्रशासकीय कक्षात/विभागात जन माहिती अधिकारी यांना पदनिर्देशित करावेत व त्यांच्या नावाचे फलक दर्शनी भागामध्ये लावण्यात यावेत.
२. उप जिल्हा अथवा उपविभागीय स्तरावर सहायक जन माहिती अधिकारी पदनिर्देशित करावेत व त्यांच्या नावाचे फलक दर्शनी भागामध्ये लावण्यात यावेत.
३. एका पेक्षा जास्त जन माहिती अधिकारी पदनिर्देशित केले असतील तर कोणत्या जन माहिती अधिकाऱ्याकडे कोणती माहिती मिळू शकेल, ते दर्शनी भागातील फलकावर स्पष्टपणे लावण्यात यावे.
४. नागरिकास माहितीचे शुल्क मनीऑर्डर अथवा डिमांड ड्राफ्टने भरायचे असल्यास तो काणत्या नावे काढावे यासंबंधीची माहिती दर्शनी भागात फलकावर लावावी.
५. जन माहिती अधिकाऱ्याकडे रोख जमा होणारे शुल्क भरून घेतल्या नंतर नागरिकास पावती देण्याची व्यवस्था संबंधीत सार्वजनिक प्राधिकरणाने करावी व त्याबाबतची माहिती नागरिकास कळेल अशी व्यवस्था करण्यात यावी.
६. जन माहिती अधिकाऱ्यांना माहिती पुरविण्यासाठी त्यांना आवश्यक तो निधी उपलब्ध करून द्यावा. त्यासाठी प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या सुरुवातीला पुरेशी तरतूद करावी व ती उपलब्ध करून घेण्यासाठी पाठपुरावा करावा. जन माहिती अधिकारी आर्थिक तरतूदी अभवी अडचणीत येणार नाहीत याची पुरेशी दक्षता घ्यावी.
७. महाराष्ट्र सार्वजनिक अभिलेख अधिनियम, २००५ च्या कलम ५ प्रमाणे अभिलेख अधिकारी नेमणे, अभिलेख कक्ष स्थापन करणे व सहजपणे माहिती शोधता येईल व नागरिकांनी मागणी करताच देता येईल, असे अभिलेख व्यवस्थापन प्राधिकरणांनी हाती घ्यावे.
८. अभिलेख आढळत नाहीत, असे उत्तर अनेकदा दिले जाते. अंशा बाबतीत अभिलेखांच्या वर्गवारीनुसार जतनाचा कालावधी स्पष्ट केला पाहिजे. त्यानुसार अभिलेख आढळत नसल्यास जतनाची जबाबदारी असणाऱ्यांविरुद्ध महाराष्ट्र सार्वजनिक अभिलेख अधिनियम, २००५ अन्वये फौजदारी गुन्हा नोंदविला पाहिजे.

९. अभिलेखाच्या अवलोकनासाठी सर्वसाधारण सूचना खालीलप्रमाणे :-

१०. शासकीय अभिलेख नागरिकांना पाहण्यासाठी तत्परतेने उपलब्ध झाले पाहिजेत, परंतु अनेकदा त्यासाठी वारंवार हेलपाटे मारावे लागतात, अशा तक्रारी नागरिकांकडून येतात. माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम ४ अन्वये असे सर्व अभिलेख हा सार्वजनिक दस्तऐवज असल्यामुळे नागरिकांना सहजतेने उपलब्ध झाला पाहिजे. तसेच अनेकदा संबंधित विषयातील नेमक्या कोणत्या कागदपत्रांच्या प्रती मागाव्यात हे नागरिकांना समजण्याच्या दृष्टीने अभिलेखांचे अवलोकन उपयुक्त ठरते, असा अनुभव आहे. त्या दृष्टीने -

(अ) अभिलेखांच्या अवलोकनासाठी दर आठवड्यातील ठराविक दिवशी ठराविक वेळ जाहीर करावी.

(ब) साधे अर्ज घेऊन त्याच दिवशी अभिलेखाचे अवलोकन करू दिले जावे. त्यासाठी नागरिकाला पुन्हा यावे लागता कामा नये.

(क) कळविलेल्या दिवशी व वेळी सर्व संबंधित अधिकारी / कर्मचारी हजर राहतील याची दक्षता घ्यावी.

(६) अभिलेखाच्या अवलोकनासाठी सर्वसाधारण सूचना खालीलप्रमाणे :-

११. नागरिकांना शासकीय अभिलेख पाहण्यासाठी तत्परतेने उपलब्ध झाले पाहिजेत, परंतु अनेकदा त्यासाठी वारंवार हेलपाटे मारावे लागतात, अशा तक्रारी नागरिकांकडून येतात. माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ च्या कलम ४ अन्वये असे सर्व अभिलेख हे सार्वजनिक दस्तऐवज असल्यामुळे नागरिकांना सहजतेने उपलब्ध झाला पाहिजे. तसेच अनेकदा संबंधित विषयावरील नेमक्या कोणत्या कागदपत्रांच्या प्रती मागाव्यात हे नागरिकांना समजण्याच्या दृष्टीने अभिलेखांचे अवलोकन उपयुक्त ठरते, असा अनुभव आहे. त्या दृष्टीने -

(अ) अभिलेखांच्या अवलोकनासाठी दर आठवड्यातील ठराविक दिवशी ठराविक वेळ जाहीर करावी.

(ब) साधे अर्ज घेऊन त्याच दिवशी अभिलेखाचे अवलोकन करू दिले जावे. त्यासाठी नागरिकाला पुन्हा यावे लागता कामा नये.

(क) कळविलेल्या दिवशी व वेळी सर्व संबंधित अधिकारी / कर्मचारी हजर राहतील याची दक्षता घ्यावी.

(ड) अभिलेख अवलोकनासाठी उपलब्ध करून देताना फक्त अर्जदार व संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाचा एक प्रतिनिधी उपस्थित असावा. अवलोकनासाठी जाताना ब्लेड, कात्री, पिशवी / बॅग, कॅमेरा, मोबाईल वगैरे कोणतेही साहित्य नेता येणार नाही. पेन्सिल व कोरा कागद संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणाने पुरविल्यास अधिक चांगले ते शक्य नसल्यास अर्जदाराला फक्त पेन्सिल व कोरे कागद घेउन उपस्थित राहता येईल. अभिलेख अवलोकनासंदर्भात उभय बाजूतर्फे सांगितल्या गेलेल्या विविध अनुभवांमुळे वरीलप्रमाणे पथ्ये पाळणे आवश्यक आहे.

- (१) सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या प्रशासकीय प्रमुखांनी महिन्यातून एकदा या सर्व कामकाजाचा आढावा घ्यावा.
- (२) केवळ जन माहिती अधिकारी व अपिलीय प्राधिकारी यांच्यापुरती माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ ची कक्षा मर्यादित नाही. प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्षरीत्या सर्व कर्मचाऱ्यांची / अधिकार्यांची ती जबाबदारी आहे. याची जाणीव सर्व अधिकारी व कर्मचाऱ्यांमध्ये निर्माण होणे आवश्यक आहे. त्यासाठी प्रशिक्षण, चांगल्या कामाला प्रोत्साहन व अयोग्य कृतीबद्दल कारवाई असे सूत्र असणे आवश्यक आहे.
- (३) लोकशाही दिन सारखा महिन्यातून एकदा माहिती अधिकार दिन ठेवता आल्यास अधिक उपयुक्त ठरेल. (सोलापूर महानगरपालिकेपाठोपाठ आता पुणे महानगरपालिकेत हा उपक्रम सुरु होत आहे.) दर महिन्याच्या कार्यक्रमांतर्गत आढावा बैठकीच्या नंतरचा हा दिवस असणे नागरिक व अधिकारी या दोघांच्याही दृष्टीने सोयीस्कर ठरेल. त्यावेळी प्रलंबित अर्जांचा विचार / निपटारा जागीच करण्याची पध्दती अवलंबिता येईल.
- (४) कलम ४ अन्वये जाहीर करावयाची माहिती सार्वजनिक प्राधिकरणांच्या संकेतस्थळावर (website) प्रसिध्द केली जाणे एवढेच पुरेसे नाही. त्याचा लाभ घेण्यासाठी आवश्यक अशा संगणक ई. सुविधा सर्वच नागरिकांना उपलब्ध असतातच असे नाही. म्हणून नागरिकाने मागणी केल्यास ही माहिती लिखित स्वरूपातही उपलब्ध असली पाहिजे.